

BÀI SỐ TÁM
BA BÀI TÙNG THI của NGUYỄN TRÃI

1. MỞ ĐẦU
2. BA BÀI TÙNG THI
3. HỌC CHỮ
 - A. CHỮ VAY MƯỢN
 - B. CHỮ SÁNG TẠO
 - C. CHỮ ĐI ĐÔI
4. BÀI ĐỌC THÊM : LÃO DUNG
5. NGŨ VỤNG
6. PHỤ LỤC : NGUYÊN BẢN NÔM TÙNG THI

1. MỞ ĐẦU

Bản Phước Khê đời Tự Đức (1868) có chép lại 254 bài thơ Nôm của Nguyễn Trãi .

Bài học ghi lại ba bài tuyệt cú *Tùng Thi* mang số 218, 219 và 220 ; ý câu cuối bài 1 chuyển sang câu đầu bài 2, và ý câu cuối bài 2 chuyển sang câu đầu bài 3 . Tác giả ca tụng cây thông qua nhiều công dụng rất có ích như thân làm nhà, lõi thông, nhựa thông, nắm thông dùng làm thuốc, Thu Đông vẫn xanh tươi. Phần Phụ Lục có in lại ba bài Tùng thi , trích từ Phước Khê Nguyên Bản .

2. TÙNG THI 松詩 三首 (BA BÀI THƠ TÙNG)

1 (218)

秋旦椶市拯邏遶
茂命辣課匹冬
林泉埃浪糴夕客
才棟梁高乙奇用

Thu đến cây nào chẳng lạ lùng,
Một mình lạt thuở ba đông.
Lâm tuyền ai rặng già làm khách,
Tài đồng lương cao ắt cả dùng.

2 (219)

棟梁才固尠朋眉
茹奇隊番掾跬台
檜札駢移拯動
雪霜体匍鄧饒暘

Đồng lương tài có mấy bằng mày,
Nhà cả đòi phen chống khoẻ thay.
Cội rễ bền, đời chẳng động,
Tuyết sương thấy đã đặng nhiều ngày.

3 (220)

雪霜体匍鄧饒暘
固纒長生强跬台
琥珀茯苓認買別
甬群底助民尼

Tuyết sương thấy đã đặng nhiều ngày,
Có thuốc trường sinh càng khoẻ thay.
Hổ phách phục linh nhìn mới biết,
Dành còn để trợ dân này.

PHỤ CHÚ: Hai bài 2 & 3 lấy ý câu cuối bài trước cho câu đầu 首尾連環格 (thủ vĩ liên hoàn cách).

LÊ VĂN ĐẶNG
GIỚI THIỆU CHỮ NÔM CẤP MỘT

3. HỌC CHỮ

A. CHỮ VAY MƯỢN [84%]

CHỮ	HÁN VIỆT	ÂM NÔM	LOẠI	CHÚ THÍCH
秋	thu	thu	mượn âm + nghĩa	từ tháng 7 đến tháng 9 (lịch ta)
旦	đán	đến	mượn âm gần đúng	chuyển âm: đán → đến
拯	chững	chẳng	mượn âm gần đúng	chuyển âm: chững → chẳng
邏	la	lạ	mượn âm gần đúng	chuyển âm: la → lạ
蔑	蔑 miệt	một	mượn âm gần đúng	chuyển âm: miệt → một
命	mạng	mình	mượn âm gần đúng	chuyển âm: mạng → mình
辣	lạt	lạt	mượn âm	lạt = coi thường
課	khoá	thuở, khuở	mượn âm gần đúng	chuyển âm: khoá → thuở
冬	đông	đông	mượn âm + nghĩa	từ tháng 10 đến tháng 12 (lịch ta)
林	lâm	lâm	mượn âm + nghĩa	lâm = rừng; đông đúc
泉	tuyền, toản	tuyền, toản	mượn âm + nghĩa	tuyền = suối, nguồn
埃	ai	ai	mượn âm	ai=bụi (trong trần ai); ai (ai đó ?)
浪	lãng, lang	rặng, rặng	mượn âm gần đúng	chuyển âm: lãng → rặng, rặng
客	khách	khách	mượn âm + nghĩa	gửi, trọ; đối lại với chủ
才	tài	tài	mượn âm + nghĩa	giỏi; chất (tài liệu); vừa (cương tài)
棟	đống	đống	mượn âm + nghĩa	đống = nóc mái nhà
梁	lương	lương	mượn âm + nghĩa	lương = cái xà nhà
高	cao	cao	mượn âm + nghĩa	quý kính, khác với thấp, thói tục
乙	át	át,ít,hất,át	mượn âm gần đúng	ít nhiều 乙饒 ; hiu hắt 休乙
奇	kỳ, cơ	cả	mượn âm gần đúng	cơ = số lẻ (1,3,5,7,9); kỳ = lạ
用	dụng	dụng, dùng	mượn âm + nghĩa	用具 dụng cụ, 用心 dụng tâm
固	có	có	mượn âm gần đúng	chuyển âm: có → có
朋	bằng	bằng	mượn âm	朋友 bằng hữu, 親朋 thân bằng
眉	mi	mi, mày	mượn âm gần đúng	眉心 mi tâm, 眉梢 mi sao
茹	như, nhự	nhà	mượn âm gần đúng	rễ quắn, ăn (nhự tổ = ăn chay)
隊	đội	đòi	mượn âm gần đúng	chuyển âm: đội → đòi
番	phiên, phan	phen	mượn âm gần đúng	chuyển âm: phan → phen
跬	khuể	khoẻ	mượn âm gần đúng	跬步 khuể bộ (thì giờ eo hẹp)
台	thai, đài	thay	mượn âm gần đúng	台柱 thai trụ, 台詞 thai từ
檜	cối	cối, cối	mượn âm gần đúng	檜 cối là một loài thông
駢	biền	bền	mượn âm gần đúng	chuyển âm: biền → bền

LÊ VĂN ĐẶNG
GIỚI THIỆU CHỮ NÔM CẤP MỘT

移	di, dị, sĩ	dời	mượn nghĩa	移動 di động, 移民 di dân
動	động	động	mượn âm + nghĩa	動作 động tác, 動兵 động binh
雪	tuyết	tuyết	mượn âm + nghĩa	雪崩 tuyết băng, 雪恨 tuyết hận
霜	sương	sương	mượn âm + nghĩa	霜凍 sương đóng, 秋霜 thu sương
体	thể	thấy	mượn âm gần đúng	体会 thể văn, 体念 thể niệm
鄧	đặng	đặng	mượn âm	鄧 邛 邛 邛
饒	nhiều	nhiều	mượn âm gần đúng	mượn nghĩa (nhiều = nhiều)
長	trường	trường	mượn âm + nghĩa	長久 trường cửu, 長夜 trường dạ
生	sinh	sinh	mượn âm + nghĩa	生涯 sinh nhai, 生存 sinh tồn
强	càng, cường	càng	mượn âm + nghĩa	強國 cường quốc, 強求 cường cầu
琥	hổ	hổ	mượn âm + nghĩa	琥珀 hổ phách
珀	phách	phách	mượn âm + nghĩa	琥珀 hổ phách
茯	phục	phục	mượn âm + nghĩa	茯苓 phục linh
苓	linh	linh	mượn âm + nghĩa	茯苓 phục linh
認	nhận	nhận, nhìn	mượn âm gần đúng	認識 nhận thức
買	mãi	mãi, mới	mượn âm gần đúng	買賣 mãi mại (mua bán)
別	biệt	biết	mượn âm gần đúng	別名 biệt danh, 分別 phân biệt
群	quần	còn	mượn âm	群島 quần đảo, 群雄 quần hùng
底	để	để	mượn âm	底下 để hạ, 心底 tâm để
助	trợ	trợ, giúp	mượn âm + nghĩa	chính là chữ 助 (trợ) = giúp
民	dân	dân	mượn âm + nghĩa	民情 dân tình, 民歌 dân ca
尼	ni	này	mượn âm gần đúng	尼姑 ni cô, 僧尼 tăng ni

B. CHỮ SÁNG TẠO [16%]

NÔM	ÂM	THÀNH PHẦN	CHÚ THÍCH
椽	cây	ý 木 (mộc) + âm 蓑 (cai)	chuyển âm: cai → cây
市	nào	鬧 → 市	mượn âm và viết gọn chữ 鬧 鬧
透	lùng	ý 透 (xước) + âm 弄 (lộng)	chuyển âm: lộng → lùng
匹	ba	ý 三 (tam) + âm 巴 (ba)	chuyển âm: ba → ba
糲	già	ý 老 (lão) + âm 茶 (trà)	chuyển âm: trà → già
夕	làm	爲 → 夕	mượn nghĩa và viết gọn chữ 爲 爲
尒	máy	ý 人 (nhơn) + ý 尔 (tâm)	chữ hội ý
擦	chóng	ý 才 (thủ) + âm 衆 (chúng)	chuyển âm: chúng → chóng
椴	rễ	ý 木 (mộc) + âm 礼 (lễ)	chuyển âm: lễ → rễ

LÊ VĂN ĐẶNG
GIỚI THIỆU CHỮ NÔM CẤP MỘT

拖	đà, đả	拖 → 拖	mượn âm và viết gọn chữ 拖
碍	ngại	ý 日 (nhật)+âm 碍 (ngại)	viết gọn: 碍 → 碍 → 碍 (ngại) âm
藥	thuốc	ý 藥 (dược)+âm 束 (thúc)	chuyển âm: thúc → thuốc
萑	dành	亭 (đình) âm, 巨 (cự) dấu nháy	chuyển âm: đình → dành

C. CHỮ ĐI ĐÔI CÓ CHUNG BỘ THỦ

HÁN/NÔM	ÂM NÔM	SỐ BỘ	BỘ THỦ
邏透	lạ lũng	162	sước / xước 辶 [7 nét] 辶 [3 nét] 辶 [4 nét]
棟梁	đống lương	75	mộc 木 [4 nét]
檣杪	cội rể	75	mộc 木 [4 nét]
雪霜	tuyết sương	173	vũ 雨 [8 nét]
琥珀	hổ phách	96	ngọc 玉 [5 nét] 王 [4 nét]
茯苓	phục linh	140	thảo 艸 [6 nét] 艸 [3 nét] 艸 [4 nét]

PHỤ CHÚ

- **dụng** (thi hành) 用 đối với **thể** (bản năng) 體
- **lạt** 辣 (cay) trong bốn vị **toan điềm khổ lạt** 酸甜苦辣 chua ngọt đắng cay .
- **đống lương** 棟梁 thông dùng làm rường cột nhà [tôi lương đống là rường cột Quốc gia] .
- đồng âm **lương** : 梁 樑 涼 凉 粮 糧 莨 跟 良
- **trường sinh** 長生 : tương truyền ăn lõi thông sống lâu .
- **hổ phách** 琥珀 : nhựa thông biến thể ra khoáng chất màu vàng trong suốt, óng ánh rất đẹp, dùng làm thuốc.
- **phục linh** 茯苓 [nấm thông] một giống nấm sống nhờ ở gốc rễ cây thông, hình như quả bóng, da đen thịt trắng gọi là **bạch linh** 白苓, thứ đỏ gọi là **xích linh** 赤苓 dùng làm thuốc.
- 辶 [3 nét] , Giáo sư Tạ Thiên Úy viết [4 nét] trong nhu liệu **eStroke** .
- 檣 杪 駢 移 拯 動 Cội rể bền , dòi chẳng động . 檣 (cói) một loài thông ; 檣 杪 駢 “cói rể bền”,
diễn xuôi : *rể thông bền ...*
- Trong chữ 萑 (dành) , thành phần 巨 (cự) không liên quan gì đến ý nghĩa và âm đọc nên tạm giải thích như **dấu nháy** chuyển âm chữ 亭 (đình) ra âm “dành”.

4. BÀI ĐỌC THÊM

LÃO DUNG 老榕 (cây đa già)

Trích Quốc Âm Thi Tập bài số 239.

尋特林泉准養身
茂畚春細茂畚春
雖它渚固才梁棟
俸奇如群葉旦民

Tìm được lâm truyên chôn dưỡng thân,
Một phen xuân tới một phen xuân.
Tuy đa chưa có tài lương đồng,
Bóng cả như còn rợp đến dân.

5. NGỮ VỰNG

ai	埃	dân này	民尼	mới biết	買別
át	乙	dời	移	nào	市
ba	匹	dưỡng thân	養身	nhà	茹
bằng mày	朋眉	đã đặng	缶鄧	nhiều ngày	饒時
bền	駢	đến dâ	旦民	nhìn	認
bóng cả	俸奇	đòi	隊	như	如
cả dùng	奇用	đồng lương	棟梁	phục linh	茯苓
càng	强	đông	冬	rặng	浪
cao	高	già	耄	tài	才
cây	檎	hổ phách	琥珀	thấy	体
chẳng động	拯動	khách	客	thu	秋
chón	准	khoẻ thay	跬台	thuốc	藥
chống	掣	lạ lùng	邏遶	thuờ	課
chưa có	渚固	làm	夕	tìm được	尋特
có máý	固尠	lâm truyên	林泉	trợ	助
còn để	群底	lạt	辣	trường sinh	長生
còn rợp	群葉	lương đồng	梁棟	tuy đa	雖它
cội rể	檎椶	một mình	茂命	tuyết sương	雪霜
dành	郭	một phen	茂畚	xuân tới	春細

6. PHỤ LỤC : BA BÀI TÙNG THI

Trích QUỐC ÂM THI TẬP

Phúc Khê Nguyên Bản, TỰ ĐỨC Mậu Thìn (1868)

LÊ VĂN ĐẶNG trình chú

220 其三 琥珀茯苓認買別 雪霜体匏鄧饒得	219 其二 棟梁才固介朋眉 檜批駢移越動	218 松 連環格 秋旦榘帝極邏滉 林泉埃浪縞夕客
固榘長生強跬台 郭群底助民厄	茹奇隊番揀跬台 雪霜体匏鄧饒得	茂命辣課巴冬 才棟梁高乙奇用

HẾT BÀI TÁM